

Kultuurkamer predikte. Een jaar later ging die brief in het mede door van der Veen geredigeerde illegale blad *De Vrije Kunstenaar* op. De samenwerking tussen van der Veen en de acht jaar oudere Arondeus werd steeds hechter; Arondeus werd een van de vaste verspreiders van de persoonsbewijzen die van der Veen in de zomer van '42 begon na te maken – persoonsbewijzen waarvan, wat Amsterdam betrof, de falsificatie onmiddellijk vastgesteld kon worden door controle in de grote collectie persoonskaarten van alle Amsterdammers die zich in het bevolkingsregister bevond.

Hoe dat register uit te schakelen?

Dat was geen eenvoudige opgave.

Het bevolkingsregister van de hoofdstad was in een uit twee verdiepingen bestaand gebouw dat ook nog een kelder had, aan de rand van 'Artis' (de Amsterdamse dierentuin) ondergebracht en een aanslag zou alleen maar zin hebben indien men er in slaagde, het gehele gebouw, althans zijn inhoud: de honderdduizenden in stalen ladenkasten opgeborgen persoonskaarten, te vernietigen. Men had er niet alleen explosieven voor nodig (die schaars waren) maar ook brandmiddelen. Het gebouw kon de lucht ingaan terwijl dan toch de honderdduizenden kaarten bewaard bleven – juist die kaarten moesten vernietigd worden. Maar hoe kon men er bij komen?

Van der Veen en Arondeus waren al enkele maanden bezig, zich te verdiepen in de problematiek van de aanslag die hun voor ogen zweefde, toen zij medio januari '43 vernamen dat de zaak nog wat moeilijker geworden was: als gevolg van de inbraak in het bevolkingsregister van Wageningen waren alle bevolkingsregisters in den lande van begin januari '43 af onder permanente bewaking geplaatst.

Misschien droeg deze nieuwe moeilijkheid er toe bij dat van der Veen er eerst toe overging, een andere aanslag uit te voeren die minder problemen bood. Op 10 februari '43, daags na 'de jacht op de jeugd', vervoegde hij zich 's avonds met twee helpers bij het gewestelijk arbeidsbureau aan de Passeerdersgracht te Amsterdam. De portier had kort tevoren een gefingeerd telefoontje gekregen van zijn 'directeur' dat bezoek op komst was van drie Duitse functionarissen; hijzelf, de 'directeur', zou onmiddellijk naar het bureau komen. De portier liet van der Veen en zijn twee helpers toe.¹ Boven in het gebouw werd hij onverhoeds gegrepen en geboeid en vervolgens in de benedengang met een prop in zijn mond aan de trap vastgesnoerd. Veel brandmiddelen hadden van der Veen en de zijnen niet bij zich: slechts in één

¹ Wij nemen aan dat minstens één van die twee helpers perfect Duits sprak. Mogelijkerwijs was dit Gröger of Hartogh die nog ter sprake komen; denkbaar is ook dat zij beiden van der Veen vergezelden.